

EDITORIAL

Katalwasan han mga parag-uma ha paniniyupi, makakab-ot ha DRK

Ginkomponer nira an dako nga mayoriya han mga Pilipino, magkulop hira nga nagpapakabuktot para makapagpakabuhi, ngan nagtatanum han pagkaon nga panginahanglan han hiluag nga katawhan. Kundi hira an pinakanagkukuri ngan naluludlod ha lapok han kakablasan—hira an masa nga parag-uma.

Bisan kun riko an nasud ha higluag nga katunaan, kagugub-an ngan katubigan, kontrolado ini ngan ginpapahimulsan han pipira nga dagko nga agaron maytuna, kumprador burgesya ngan mga korporasyon. Hira an nagdidikta ha mga parag-uma, labina ha mga saop ngan trabahador ha uma nga waray o kulang ha tuna. Gin-oobliga hira nga magbayad han plete, umutang ha makaharadlok nga interes, magtrabaho ha ura-ura kahimubo nga suhol, ngan magpakaauripon. Dugang nga pakuri ha ira an talagudti, burublag ngan atrasado nga pag-uma, kawaray ayuda o kumpensasyon tikang ha gubyrno kun mayda kalamidad o trahedya, ngan karuba han kalibungan tungod ha mga mapanhibang nga operasyon sugad han pagmimina.

Gin-uundong han rehimen US-Marcos an pyudalismo. Nagseserbe ini ha interes han mga agaron maytuna, kumprador burgesya ngan mga korporasyon. Nag-iimponer ini han mga palisiya sugad han buwa nga reporma ha tuna para puguson an parag-uma nga igbaligya an tuna agud makagbayad-utang. An mga umhanan para ha pagkaon ginhihimo nga plantasyon ngan tanuman han produkto nga pan-eksport. Imbes nga suportahan an lokal nga produksyon han pagkaon, gin-abrihan hini an nasud ha todo nga importasyon han bugas, utanon, isda ngan iba pa nga produkto, nga waray man magpaluros ha presyo han mga papliton. An kunuhay

suporta ha parag-uma nga irigasyon ngan *farm-to-market road*, ginkokorap ngan ginpapabay-an nga diri human. An militar, pulis ngan korte nagapil ha mga parupanlupot han tuna ngan madarahug nga ginpupuyopoy an nag-iinsister ha katungod ha tuna ngan pakabuhi.

Ginpatuman ini han rehimen su-bay ha dikta han imperyalismo nga US ha mga kolonya ngan bagakolonya hini ha bug-os nga kalibutan. Gintutuyo hini nga igpabilin nga atrasado an agrikultura ngan ekonomiya han nasud tungod kay dako an ganansya hini tikang ha pagtambak han ira mga produkto dinhi, kabalyo han paghuthot han barato nga hilaw nga materyales ngan kusog pagtrabaho.

An sagad-ha-tul-an nga kakurian ngan paniniyupi ha mga parag-uma resulta han monopolyo ha tuna han naghahadi nga klase. Hul-os la hira nga ma-

tatalwas hini kun mapapabagsak an naghahadi nga sistema. An demokratiko nga rebolusyon han katawhan (DRK) nga ginpapasulong han Partido, Bagong Hukbong Bayan ngan nasyunal nga nagkakaurusa nga prente an nagtutumuyo nga pabagsakon ini agud matalwas an mga parag-uma ngan an katawhan ha pagkauripon.

Ha haros unom kadekada nga pagpapasulong han DRK, naaaghat an masa nga parag-uma nga mapaso nga suportahan ini tungod kay ginbabaton hini an ira panawagan para ha tuna pinaagi han pagpapasulong han agraryo nga rebolusyon, nga nagruruba ha poder han mga agaron maytuna ha kabaryuhan. Pinaagi han DRK, ginpapakigbisog han masa an pagpamenos han plete ha tuna, pagpara ha pabug-at nga usura ngan pagpahitaas han kooperasyon ngan produksyon para pauswagon an ira pakabuhi. Ha pagkusog han rebolusyunaryo nga kagiusan, nahimo pa nga kumpiskahon an tuna han mga agaron maytuna ngan igpanhatag ini ha mga waray o kulang han tuna. Ha proseso, nahihimo an basaranan para tukuron an hukbo han katawhan agud panalipdan an mga kadaugan han pakigbisog han parag-uma, sagangon an pasismo han estado, ngan tukuron an rebolusyunaryo nga gubyrno para mas mahipasulong an DRK.

An pagpapakusog han armado nga pakig-away ngan pagtukod ngan pagpadig-on han base panmasa ha kabaryuhan nakabasar ha pag-abante han agraryo nga rebolusyon. Ha pagpapasulong han DRK, napapahitaas an militansya ngan organisado nga pag-ato han masa, nababaton an ira demanda, ngan napapakusog an ira suporta ha gerra han katawhan. Maaani an ira hiluag nga suporta kun nasasantop ngan naaabat nira an panginahanglan hini, tubtub nga hul-os hira nga matalwas ha kakurian.

Pyudal ngan bagapyudal nga paniniyupi ha Eastern Visayas

Ikaduha an Eastern Visayas (EV) ha mga rehiyon ha Pilipinas nga pinakaguti an ihap han mga parag-uma nga mayda kalugaringon nga tuna, ngan ikaupat ha mayda pinakadamo nga parag-uma nga waray kalugaringon nga tuna. Nalandaw gud dinhi an pyudal ngan bagapyudal nga paniniyupi ha masa nga parag-uma.

Grabe an kawaray tuna ha rehiyon. Gintatantiya nga 17.6% la han masobra 1.89 kamilyon nga parag-uma o 209,240 an makukunsidera nga mayda "kalugaringon nga tuna," samtang 82.4% o 980,000 an waray kalugaringon nga tuna. Diri pa kalakip an 84,825 nga ginkukunsidera nga "mayda kalugaringon nga tuna" bisan kun waray hira titulo ngan vulnerable nga mapalayas ha tuna nga ginuhulad.

Kadak-an (67%) han mga umhanan gin-aalutaga prinsipal ha mga *cash crop* o produkto nga pan-eksport ha langyaw nga merkado, sugad han abaka ngan lubi. Naabot la ha 23.6% han kabug-usan nga kahiluagon han mga umhanan an gintatanuman hin humay.

Kadak-an han mga umhanan nakasarig ha karabaw, paggiok ngan manu-mano nga pagbayo han humay. Maabot 49% han mga umhanan an nalaum ha tubig-uran. Mayda masobra 4,000 nga barangay an rehiyon kundi 129 la an traktora, 2,586 la an *harvester tresher*, ngan 1,199 la an molinuhan. Kadak-an hini gintatag-iyu han pipira nga agaron maytuna.

Ha mga pasakay, koprasan ngan kaabakhan, samwak an mga kaayusan nga 75-25 ngan 50-50 nga plete ha tuna. Mayda liwat kaayusan nga "tinulo" nga ha aktwal 75-25. Mas himubo pa an aktwal nga kita han parag-uma tungod kay haros tanan nga gastos ha produksyon hiya an nagsusugbong.

Grabe liwat an usura. Ginsisingabot han mga institusyon nga *microfinancing* an kamutangan han mga parag-uma. Ha usa nga pagaram, naabot hin 144%-163% an ira ganansya ha sakob han unom kabulan, o 24%-27% kada bulan. Ha mga lugar nga mayda higluag nga pasakay, mayda kaayusan nga "cash to palay" diin kada ₱1,000 nga ginpapautang kinahanglan baydan hin duha kasako nga humay. Karuyag sidngon, ginpalita la an humay ha presyo nga ₱10 kada kilo. Samwak liwat an pagpeprenda, nga nagigin pamaagi para manlupot han tuna ngan huthutan an suhol ngan *honorarium* han mga magtuturto ngan upisyal han barangay.

Barat an suhol ha mga trabahador ha uma. Pinakahitaas na an ₱350/adlaw nga suhol ha pagpanday ngan paghawan han pasakay ngan kalubian. An suhol ha panaka han lubi naabot la hin ₱5 kada puno, ₱15 kada 100 kabuok ha pagsabak, ngan ₱30-₱35 kada 100 kabuok ha pagbunot. Mayda mga lugar diin ₱3/kilo la an suhol ha paghakot han lubi ha distansya nga masobra duha kakilometro.

Samwak liwat an panlimbong ha timbangan. Ha lubi, hitaas an tarha tungod ha resiko o *moisture content*. Ha usa nga pagaram, naabot hin 56 kilos an gin-iiban ha 600 kilos han lubi tungod ha tarha. Sanglit ha presyo nga ₱20/kilo, maabot ₱1,120 an nakukuha han agaron maytuna-komersyante ha kada 100 kilos han lubi. ■

Gin-gawas komo koresponsal ha Ang Bayan, Oktubre 7, 2025

Aktibo nga aset han 93rd IB, ginsirutan han BHB-Leyte

GINPATUKAN HAN SIROT kamatayon han Bagong Hukbong Bayan-Mt. Amandewin Command (BHB-MAC) hi Michael Robel, kontra-rebolusyunaryo ngan binaydan nga aset han 93rd Infantry Battalion, hadton Enero 25, alas-4:40 han kaagahon ha bawnderi han mga barangay han Uguiao ngan Rubas ha Jaro, Leyte.

Sigon kan Ka Dodong Malaya, tagapagyakan han BHB-MAC, parag-uma hadto hi Robel kundi ginbayaan niya an iya maupay nga pagpapakabuhi agud magin impormer han militar. Nagin regular ini nga iya pagreport tubtub nga ginsuhulan hiya han 19th IB han nakadeploy pa ini ha Leyte. Nahimo pa ni Robel nga suguon an pira nga kabataan nga sumudoy ha kaumahan para mamiling han kampo han BHB. Pinapel liwat hiya ha pag-atake han 93rd IB kontra ha BHB ha Sityo Campagal, Barangay Rubas hadton 2019.

An iya mga hinimu-himo nga report nagresulta ha natikaagsub nga pankombat nga operasyon, RCSP, ngan pan-gigipit ha masa. Pira nga parag-uma an ginharas, ngan waray hunong nga gin-*red tag* tungod ha iya. Hiya mismo an nainterogar ha iya kahimaryo nga iya gin-aakusar tungod la kay nawawara hira ha baryo.

Antes igpatuman han BHB-MAC an sirot kamatayon, pira kabeses hini nga ginsagdunan hi Robel nga umundang ha iya maraut nga ginhihimo. Kundi waray hiya mamati ngan padayon nga nagin binaydan nga niyutiyo han militar.

Nanawagan an BHB-MAC ha mga binaydan nga aset han militar nga umundang ha pagpapagamit kabalyo han kwarta. "Ginbabaligya niyo an iyo dungog ngan an kaupayan han masa nga pareho ha iyo nagkukuri ngan gintitiyupi. Waray balor nga makakatugbang ha destroso nga gindudurot niyo ha ira."

Samtang, ginpahimuwa liwat ni Ka Dodong an pahayag han 802nd Infantry Brigade nga mayda mga Pula nga mangaraway tikang ha BHB-MAC nga nagsurender hadin Disyembre. Pira katuig na nga waray ha BHB hira Remegio Narbonita ("Alon"), Rocelo Corea ("Rod") ngan Rosendo Orca ("Sendo"). Hira Narbonita ngan Coreo mga aktibo nga ahente han 802nd IBde.

"Damo hini nga mga kunuhay surenderi an basura na ha aton, kundi pirit pa nga gin-gagamit han pasista nga militar para mapulsan ha ira magraut nga katuyuanan," sering ni Ka Dodong. Nanawagan hiya ha publiko nga diri magpauwat hini nga buwa han militar. ■

Marcos ngan Duterte, pareho nga maatubang ha *impeachment*

Pangilal-an han hul-os nga pagkadunot han naghahadi nga sistema, magkadungan nga maatubang an duha nga pinakahitaas nga upisyal han reaksyunaryo nga gubyerno ha proseso han *impeachment*. Kasunod ini han pagsalawad han mga progresibo nga grupo ha pangunguna han Bagong Alyansang Makabayan (Bayan) hin kaso nga *impeachment* kontra kan Ferdinand Marcos Jr, ngan utro nga pagsalawad han reklamo kontra kan Sara Duterte ha masunod nga semana.

Hadton Enero 26 ginkarawat na gihapon han Kamara an reklamo nga *impeachment* nga gin-atentar nga igsalawad han Bayan upat kaadlaw an nakalabay. Nadelatar an nahiuna nira nga pag-atentar tungod ha pasangil han Kamara nga waray ha upisina an pankabug-usan nga sekretaryo hini. Gin-endorso han mga magbaralaud tikang ha Makabayan *bloc* an nasering nga reklamo.

Ginsalawad han Bayan an reklamo kontra kan Marcos tungod ha pagtraydor hini ha pagtapod han publiko, nga ginhimo pinaagi han "pag-undog han sistema han korapsyon ha [Department of Public Works and Highways] pinaagi han 'allocables,'" rason nga nakaghakin hin kikkab an mga upisyal han gubyerno. Gintudlok liwat han reklamo nga ginagamit ni Marcos an trilyon nga balor han *unprogrammed appropriations* para matindog an putos-ha-anomaliya nga *flood control projects*, ngan hiya mismo kinarawat han kikkab pinaagi han iya nga upisyal.

Hadton Enero 19 pala usa nga bulag nga reklamo nga *impeachment* an ginsalawad kontra kan Marcos. Kalakip han ginsalawad han Bayan, igpapailarum ini ha pagrebyu han komite ha hustisya han Kamara. Mayda 60 nga *session days* an komite para magdesisyon kun igsasang-at ini ha lebel han Kamera.

Kahaman, magboborotasyon an bug-os nga kaapihan kun mai-*impeach* hi Marcos. Kun maaprubaran, igpapa-

dara an reklamo ha Senado, nga amo an magdudumara hin pagbista kun tatanggalon ha pwesto o papawarayan-sala hi Marcos.

Samtang, nakatalaan nga utro nga igsalawad han Bayan an reklamo nga *impeachment* kontra kan Duterte ha masunod nga semana. Kasunod ini han pagpinal han Korte Suprema nga talapas ha konstitusyon an reklamo nga ginsalawad kontra ha iya hadton 2025. An reklamo yana kasumpay pa gihapon han pagmalgastar niya han ₱612 kamilyon nga *confidential funds* komo bise-presidente ngan sekretaryo han kagawaran ha edukasyon.

Sigon ha Bayan, ini nga mga kaso nga *impeachment* kontra kanda Marcos ngan Duterte pagsasakongkreto han panawagan nga "Lahat ng sangkot, dapat managot, simula sa tuktok!" (Tanan nga dabi kinahanglan mapagpabaton, tikang ha bawbaw!) Tuyo han proseso nga *impeachment* nga maresolba an pinakagrabe nga isyu han korapsyon ha nasud diin mayda klaro nga baratu-

non ngaduha an presidente ngan bise-presidente.

Dugang han alyansa, diri angay igkaawod ha kalibutan o kabarak-an an epekto ha ekonomiya han mga reklamo nga *impeachment*. "An tinuod nga makaarawod ngan nakakaraut han ekonomiya amo na samwak ngan sistematiko nga korapsyon ngan an kawaray baratunon dinhi. An tinuod nga trahedyamo an pangawat ha katawhan."

Ekonomiya, gidaan na nga bagsak

Ginpunto naman han Ibon Foundation, usa ha mga grupo nga nanawagan han pagpa-*impeach* kanda Marcos ngan Duterte, nga an mga problema ha ekonomiya han nasud klaro na antes pa mabuksas an anomaliya kasumpay han mga proyekto nga *flood control*.

Hadton ikaupat nga kwarter han 2025, naghinay an tantos han pagdako han ekonomiya ngadto ha 4%, nga mas himubo ha abereyds nga 5% ha syahan nga tulo nga kwarter han tuig. Kaparte ini han mas maiha na nga paghinay tikang 2017 pa nahitatabo.

An rason hini nga bagsak nga ekonomiya, sering han Ibon, diri an mga problema han korapsyon kundi an nagpapabilin nga mga neoliberal nga palisiya nga nagpupugong ha paguswag han lokal nga agrikultura ngan manupaktura, ngan nahatag ha pipira hin dako nga ganansya tikang ha mga sektor han serbisyo ngan utilidad.

Gin-insister han Bayan nga an pagsalawad han reklamo nakabasar ha kongkreto nga ebidensya kontra kanda Marcos ngan Duterte ngan diri ha ihap han mga kaapi han Kamara nga mabotos pabor o kontra hini. Sering han grupo, katawhan an angay magserbe nga husgado.

"Importante nga mahibaro hira kun tiunan-o kita ginkakawat... Bantayan naton an proseso, talakayon an gin-uunod han ginsalawad nga reklamo."

Kultura

Napulo nga Batakan nga Prinsipyo han Partido

Luwa ni Ka Jasmine han Rodante Urtal Command, BHB-Northern Samar

Marxismo-Leninismo-Maoismo kita ginigiyahan
 Armas ha pag-aram ha kalibutan nga namumutangan
 Bag-uhon ini para ha bug-os nga katawhan
 Paniniyupi tatangpuson, maglalamrag an kabuwason

Moderno nga rebisyunismo aton aatuhan
 Para ha sosyalismo nga aton panindugan
 Diri masisimang dalan han rebolusyon
 Kadaugan makakab-ot, diri na la ilusyon

Gamit an MLM aton yana nahibaruan
 Klaro nga bagakolonyal-bagapyudal an aton katilingban
 Kontrolado ini han US imperyalismo
 AMT, DBK, BurKap mga lokal hini nga kakunsabo

Waray iba nga kasolbaran ha aton kakurian
 Demokratiko nga Rebolusyon han Katawhan
 Agraryo nga rebolusyon baton ha parag-uma
 Demokrasya tinuod nga kanan mayoriya

Klase nga proletaryado ha DRK mamumuno
 Partido Komunista iya abante nga destakamento
 Naaarmasan han MLM nga teorya
 May makusog nga sistema han disiplina

Rebolusyunaryo nga linya nga makaklase
 Giya ha pagtukod, nagkakaurusa nga prente
 Kabigon an parag-uma, petib ngan nasyunal burgesya
 Kontradiksyon ha ranggo han kaaway singabuton ta

Gerra han katawhan, maihaan an kinaiya
 Ginerilya nga pakiggerra, sik-on ngan hiluagan
 Pahiluagon ngan konsolidahon an base panmasa
 Para tikang ha kabaryuhan, kasyudaran palibutan ta

Demokratiko nga sentralismo linya ha organisasyon
 Magseseguro nga urusa an pagmartsa naton
 Pagaganahon an demokrasya han kaapihan
 Susundon han ngatanan an napag-urusahan

Sosyalismo an perspektiba han aton rebolusyon
 Ha pagdaug han DRK titikangan ini dayon
 Rerebolusyunisahon an kultura diri la ekonomiya
 Agud malikyan pagbalik han burgesya

Proletaryo nga internasyunalismo igin-uundong naton
 Magpapaluya ha imperyalismo para ha pagdaug naton
 Rebolusyon ha Pilipinas amot ha pankalibutan nga kagiusan
 Tatalwason an proletaryado ngan bug-os nga katawhan!

